

LIBRIS

We know
books

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Iorga, Nicolae

ISTORIA BUCUREȘTILOR / Nicolae Iorga – București:

Paul Editions, 2024

ISBN: 978-630-6588-36-7

Redactare: *Monoran Nicoleta*
Tehnoredactare: *Paul Editions*
Coperta: *Lucian Enache*

Paul Editions

Casa Presei Libere 1, corp C1, Sector 1, București

www.pauleditions.ro

e-mail: pauleditions@gmail.com, office@pauleditions.ro,

vanzari@pauleditions.ro, nicoleta.petcu@pauleditions.ro,

mihaela.enache@pauleditions.ro

tel: 0730.660.427; 0731.884.583

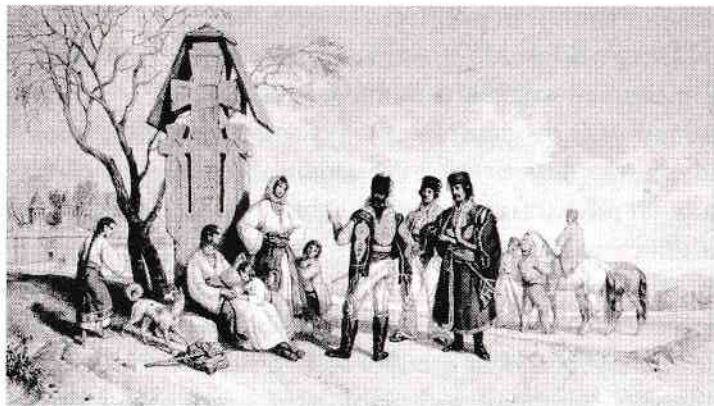
Nicolae Iorga

ISTORIA
Bucureștilor

Paul Editions

Ce au fost Bucureștii	5
Capitolul I. Cele mai depărtate origini	17
Capitolul II. Cetatea domnească	20
Capitolul III. Începuturile orașului București	31
Capitolul IV. Bucureștii, centru de negoț și reședință a Mitropolitului	46
Capitolul V. Curtea și orașul în luptă sub Constantin Brâncoveanu	58
Capitolul VI. Bucureștii de stil țarigrădean	65
Capitolul VII. Zorile occidentalismului în București	83
Capitolul VIII. Bucureștii romantismului francez	135
Capitolul IX. Bucureștii dominați de noua viață politică ...	155
Bucureștii ce se duc (Extrase)	173
Paradisul slujnicilor	175
Podul Gării de Nord	184
Prin mahalale	187
Un schit de călugări în mijlocul Capitalei	200

înfățișează un trecut de artă, eliberând-o de toate elementele pe care le-am primit, dar care nu folosesc la nimic, de la vagabondul venit de multe ori din anumite sate basarabene nenorocite până la reprezentantul fabricilor, cu capital străin și metode de lucru neasemănătoare cu ale noastre, de la un capăt al Ardealului la celălalt, a supune unei acțiuni sociale și culturale ceea ce rămâne, pentru a face dintr-înșii cetățeni adevărați ai unei adevărate cetăți-metropole românești, iată care este programul vremurilor viitoare.

Tudor Vladimirescu

CAPITOLUL I

Cele mai depărtate origini

Bucureștii nu sunt, la începuturile lor, un simplu act militar al Domniei «a toată Țara-Românească» înaintând, într-un ritm fulgerător de grăbit, peste întinderi presupuse neorganizate și chiar slab locuite, către linia de hotar politic firesc a Dunării. Și astfel istoria lor nu începe cu cel dintâi document pe care l-a dat din această cetate unul din acești voievozi ai presupusei «recuceriri», asemănătoare cu cea a spaniolilor creștini coborându-se pentru a-și lua înapoi țara, de la musulmani, din locurile de adăpost ale Navarei și Asturiei basce.

Și acest punct de adunare a populației, ca și toate celelalte din șesul muntean, făcea parte din harta largă a celei mai vechi populații pe aceste locuri, acei preistorici, al căror nume, desigur tracic, de la început, trebuie să-l ghicim, care au dezvoltat aici o mare și cu deosebire interesantă civilizație.

Doar pe malul chiar al fluviului, la Gumelnița, lângă Oltenița de astăzi, cu numele derivat dintr-o rădăcină străveche, ca a Oltului și Oltețului, s-a găsit una din vetrele acestei civilizații. Mai sus, la Lehliu, care amintește, în formă turcească, pe un polon turcit, proprietar prin aceste locuri,

sunt marile lacuri în ale căror adâncuri s-ar afla urmele de locuința ale unei populații de pescari, cu case lacustre. Toată valea Mostiștei, al cărei nume, de la slavul *most*, amintește legăturile unei regiuni de continuu schimb economic, o cale de negoț milenară, în legătură și cu vadul dunărean de la Drîstor (Silistra) și cu acela, tot de târg păstoresc, de la Hârșova, spre Dobrogea, a fost plină de așezări. Așezări statornice ale acestor pescari, din care au rămas numai cei de la Turtucaia, în fața Olteniței și în cea mai strânsă legătură cu ea, sau așezări trecătoare, popasuri, în calea neobositei lor transhumanțe de bază, a acestor ciobani, întru toate deopotrivă cu mocanii care au urmat, cu aceleași rosturi, aceleași drumuri. Acești oameni ai pietrei mai noi au fost găsiți, prin fericitele săpături ale inteligentului și harnicului «diletant» d. Dinu Vintilă Rosetti, și la Vidra, la Străinii-Dobreni, la Popeștii-Leordeni, la Butimanu, la Căciulați, la Gurbănești, ca și mai sus, pe Argeș, la Popeștii-Novaci, ba în cuprinsul chiar al orașului, la Arcuda, chiar în Dealul Spirei. Aceleași motive acopereau locul de odinioară al oamenilor cinchiți, cu genunchii la gură, cu oasele vopsite în roșu ca rudele lor din stepa rusească până departe, între vasele cu ornamentul în «șnur». Altă dată se află numai cenușa «strămoșilor». Acești oameni au bordeie, dar și case de vergi și lut, întrebuințează pentru nevoile înveșmântării țesutul fibrelor date de culturile lor, și în rămășițele lăsate de un foc nimicitor s-au găsit boabe de grâu arse, ceea ce se potrivește cu povestirea grecească a lanurilor de cereale găsite de oștile macedonene la trecerea Dunării prin aceste părți ale Ilfovului și Ialomiței, ca și străvechea aprovizionare din aceste părți roditoare a cetăților elenice de pe malurile Prutului. Nu lipsesc idoli grosolani ai unei străvechi religii¹.

¹ V. Dinu Dumbravă, *Strămoșii bucureștenilor*, 1929; Dinu V. Rosetti, *Din preistoria Bucureștilor*, București 1929; *Descoperiri paleolitice în preajma Bucureștilor*, București 1934, *Săpăturile arheologice de la Snagov*, etc., București 1935 (ambele

Peste acești întâi fii ai pământului, dintre care cei mai vechi vâneau cerbi și erau vecini cu elefanții, s-au aruncat apoi, în epoca aproape istorică, biruindu-le neîndestulătoarea apărare cu arma de bronz, oamenii fierului din aceeași stepă eurasică a Răsăritului, ale căror săgeți se află în acest lut înfrățite cu ale învinșilor, care se pricepeau și la scrijelirea de chipuri de animale (un cerb) și păsări pe o placă de aur.

Nici vremea romană n-a putut să lase fără întrebuintare, pentru hrana cetăților de pe malul drept al Dunării, acest rodnic pământ, deși nu s-au aflat aici, ca în Oltenia, mărturiile unei stăpâniri de înaltă civilizație. S-au găsit urme ale populației indigene, care și sub noii stăpâni își păstra obiceiurile tradiționale, în nemijlocita apropiere a Bucureștilor, la Dămăroaia, la Jilava, la lacul cu Tei, la Bucureștii Noi, la Colentina, la Fundeni, la Ciurel (ceramică, piepteni, mori de mână). Așa a trebuit să fie și sub împărății Romei noi a Bizanțului. Cutare geograf arab arată cătă lume de toate neamurile se aduna pe aici: barbarul rătăcitor, războinicul năimț, turanian sau german, venind aici la târg, cu ce produse putea să aducă spre vânzare, în schimb pentru fabricate sau pentru prețuita monedă împărătească. Și astfel e explicabilă încercarea unui Stat rudimentar, pe la Silistra și în Dobrogea, încă înainte de anul 1000, Stat a cărui existență, adevărită și de izvoare, nu se poate respinge decât de cine n-are sensul realităților istorice, supuse unei logice neînfrânte. Și firește că această «Vlașcă», Țară-Românească, avându-și, în «Vlășia» ei, și marea pădure nestrăbătută, a atins și pământul pe care aveau să se așeze strămoșii locuitorilor actuali ai capitalei României. Cum această fundație a putut ține un secol sau două, și ea a precedat și pregătit puternica viață umană ce avea să se desfășoare pe același pământ.

în «Publicațiile Muzeului Municipiului București»). Cf. același, *Muzeul Municipiului București*, în revista *Boabe de grâu*, 1931; *Civilizația din București*, București 1936.

CAPITOLUL II

Cetatea domnească²

Când, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, Țara-Românească fiind consolidată, Vladislav-Vodă a pătruns la Dunăre spre Vidin și Nicopol, nu se poate să nu-i fi călcat oștile și în aceste regiuni la Răsărit de Olt³. Iar, după el, Mircea I a putut stăpâni Drâstorul-Silistra fără să aibă în același timp drumul într-acolo și fără ca, pentru apărarea acestui drum, cu noua amenințare a turcilor, să nu adauge la marea cetate de graniță, pe locul satului creat de mocanul Giurgiu și întăritura de pe dealul deasupra satului al cărui ctitor a fost alt mocan, Bucur⁴. Am spus că Giurgiul s-ar fi putut chema patronimic: Giurgești, cum în locul numelui simplu al lui Bucur, la urmașii acestui «moș», fundația rurală s-a chemat «a Bucureștilor».

Dacă legenda, vorbind de acest păstor, îi așează locuința pe dealul de la Radu-Vodă, numind «biserica lui Bucur»

² V. și Tocilescu, *Bucureștii sau cetatea Dâmboviței*, în revista *Tinerimea Română*, noua serie, I.

³ Alte sate cu acest nume; Ionnescu-Gion, *o. c. Un București și la Olt*; Stoica Nicolaescu, în *Buletinul orașului București*, I.

⁴ O monedă a lui la Snagov; Dinu V. Rosetti, *Săpăturile de la Snagov*. Numele lui Negru-Vodă, răspândit și pe aici (Ionnescu-Gion, *o. c.*), nu înseamnă decât tradiția Domnului legendar.

paraclisul de cimitir al călugărilor mănăstirii lui Alexandru-Vodă Mircea și a nepotului de fiu, Radu, aceasta înseamnă siguranța populară, păstrată prin viu grai, de la o generație la alta, că acolo e leagănul cetății. Aceasta se impunea și din punct de vedere militar; de aceea, în 1595, acolo și-a făcut Sinan-Pașa «palanca». Săpăturile ce s-ar face pe acest deal n-ar putea decât să întărească această părere.

N-avem niciun act domnesc datat din «cetatea Dâmboviței», care ar putea fi Bucureștii, până în acel an 1368, al trecătoarei cuceriri de Vladislav-Vodă a Vidinului, când, pentru a-i pedepsi actul de dușmănie față de regele Ungariei, voievodul Ardealului, Nicolae, cu vice-voievodul Petru, pătrunse în Țara-Românească și, urmând cursul râului, ajunse la această cetate. Părcălabul ei, Dragomir, știu s-o apere și, într-o luptă pe care o pomenește, fără vreun amănunt, numai cronica ungară, năvălitorii au fost bătuți și siliți la o rapidă retragere. O cetate dâmbovițeană în munți nu e admisibilă: acolo sus, era numai *vamă*⁵. La o «cetate a Ialomiței», care ar fi Târgoviștea, nu trebuie gândit, niciun document nefiind dat de acolo până atunci⁶, Capitala, Scaunul Domniei, fiind și la 1385, pentru Dan-Vodă, al doilea urmaș al lui Vladislav, tot Argeșul, și el întărit pe dealul unde se ridică și azi ruinele bisericii, cu turn de veghe și de luptă, închinată Sfântului Nicoară⁷.

În acest timp, regiunea șesului la Răsărit de Olt nu se bucură, cu tot negoțul care neapărat continua și, firește, cu toate periodicele drumuri ale mocanilor, de vreo îngrijire deosebită a Domnilor. În adevăr nu întâlnim pe aici nicio mănăstire veche. A Tânganului (de la verbul *a se tângui*?) de lângă București, ușoară înjghebare menită să dispară

⁵ Miletici, *Novi vlaho-bălgarschi gramoti*, în *Sbornicul bulgar*, XIII (1896); I. Bogdan, *Relațiile Țării-Românești cu Ardealul*, I; Tocilescu, *Documente*.

⁶ Unul, nedatat, al lui Mircea-Vodă, în Pușcariu, *Fragmente istorice*, IV.

⁷ N. Iorga, *Istoria Românilor*, III.

luate, nu e pomenită în acest secol al XIV-lea, când înfloresc lăcașurile larg dăruite din părțile oltene, pietatea domnească de citorie întinzându-se la Răsărit de marele râu doar până la Cotmeana argeșeană⁸.

Strugalea, tot așa de efemeră, pare a fi de pe aici. Dar sate ca Obilești, de la strămoșul Obilă, Tâncăbești, de la Tâncabă⁹, Chitila, de la Ptilă, derivat din Pitu, de unde: Piteștii, până sus la Snagov, poate satul lui Snag¹⁰, unde în adevăr mănăstirea-și are amintiri și din acest veac al XIV-lea, arată o locuire destul de deasă. O altă mănăstire era numai unde se leagă afluenții Argeșului, Neajlovul și Glavaciocul, și unde era încă de pe atunci o mănăstire, un sat vecin fiind numit, după călugări, Călugăreni¹¹. Alte sate se cheamă ciobănește, după înfățișarea lor, ca Valea, dată Snagovului, cu morile de pe râu¹². Drumul spre Hârșova urma încă, și astfel Mircea dăruia Coziei bălți de pește la Săpatul de la gura Ialomiței, fără a se pomeni târgul de acolo al mocanilor, cu Piua Petrei (a lui Petru).

Numai odată cu secolul al XV-lea, Mircea, pe vremea când, cu cheltuială de mulți drobi de sare, lucra la întărirea Giurgiului, de unde încă data un document la 1399, apare la București, după ce, în 1400, stătuse o clipă la Gherghița (satul Gherghiței, al lui Gherghiță, din Gherghe). Nu s-a publicat un al doilea act, tot de acolo.

Cum Mircea mai dă acte din Giurgiu la 1409, la 1413, deci până spre sfârșitul Domniei lui, aceasta a trebuit

⁸ Mănăstirile acestea aveau moșii și până la Dunăre în jos, și la Răsărit, până în apa Prahovei; Stoica Nicolaescu, *l. c.*

⁹ V. și numele lui Nan Udoabă, îngropat în Biserica Domnească de la Argeș; Hașdeu, *Istoria critică*, ed. a 2-a, I.

¹⁰ Dar v. și Neajlov, Clocociov, Râfov.

¹¹ Ilie Minea și T. Boga, *Cum se moșteniau moșiile în Țara-Românească*, în *Cerțări istorice*, VIII-IX, no. 3. Popa Lazăr din Snagov cu daniile de la Mircea (Stoica Nicolaescu, *Vechimea mănăstirii Snagov*) e egumenul. Satul Călugăreni pus lângă Valea (Al. Vasilescu, *Urmașii lui Mircea*) e tot Călugăreni.

¹² N. Iorga, *Operele lui Constantin Cantacuzino*, no. 13.

să consolideze popasul întărit de la București. Dar, în legătură cu împrejurările create de încetarea la Dunăre a alianței cu tânărul Sultan Musa, înlocuit cu dușmanul care era Mohammed I, deci cu părăsirea stăpânirii, vasale, pe malul drept al Dunării, cu centrul la Silistra, domnia, sub Mihail sau Mihăilă, fiul lui Mircea, se dă către munte, după adăpost și sprijin din Ardeal. Mircea acordase, la 1413, din Câmpulung privilegiul de comerț către Brașoveni, iar după aceea îl găsim, în 1415, la Cozia, la vechiul Argeș¹³. Mihăilă e tot la Argeș, apoi la Târgoviște. Pe acolo se poartă veșnic neliniștii Domni care urmează până la jumătatea veacului al XV-lea. Giurgiul era acum, cu raiaua lui cu tot, al turcilor, și Bucureștii nu vor putea fi un sălaș sigur decât când se va statornici, nestrămutată, legătura cu Sultanul. Nu mai e vorba de «cetatea Dâmboviței»; capitala e, pe mult timp, stabilită la Târgoviște, unde, totuși, afară de biserica întărită de la Sf. Nicolae din Deal, n-a fost niciodată o adevărată cetate, ci numai o apărare de vergi. În părțile de jos, abia dacă găsim, la 1437, în satul Bolintin o mănăstire.

E drept că împrejurările luptelor înverșunate pentru Domnie aduc în șes după 1420 pe anume Domni, ca Băsărabă de la 1442. Dar, în frământările ce urmează, același e, îndată, în cuibul de la Argeș. Când însă Vlad Dracul va apărea ca Domn luptător și va lua Giurgiul, cealaltă regiune își va recăpăta însemnătatea. Și, în atacurile lui de sângeroasă răsplată și pradă peste Dunăre, Țepeș a trebuit neapărat să calce prin aceste locuri, deși el are ca Scaun Târgoviștea și mai face și popasuri la mănăstirile oltene, ca Tismana.

Din nou Bucureștii capătă însă un rol militar, tot sub numele de «Cetatea Dâmboviței», în această Domnie. Deși mai târziu reședința din București înseamnă credința față de

¹³ Stoica Nicolaescu, *Doc. de la Mircea*; I. Bogdan, *Un hrisov al lui Mircea*, în *Memoriile Academiei Române*, seria a 2-a, XXVI.